

**2001-2016-YILLARDA SURXONDARYO VILOYATIDA NOTARIAT VA FHDYO
TIZIMI FAOLIYATIDAGI O'ZGARISHLAR: AHOLIGA HUQUQIY XIZMAT
KO'RSATISH VA HUJJATLASHTIRISH AMALIYOTI**

Mamanarov Xaitmurat

Termiz davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya

Tezisdagi 2001-2016-yillarda Surxondaryo viloyatida notariat va FHDYo tizimining institutsional rivojlanishi, aholiga huquqiy xizmat ko'rsatishdagi o'rni hamda hujjatlashtirish amaliyotidagi o'zgarishlar tahlil qilinadi. Ushbu yo'nalishlar adliya organlarining jamiyat bilan eng bevosita to'qnashadigan sohasi sifatida talqin qilinadi. Surxondaryoda demografik o'sish, migratsiya, meros, nikoh-oila munosabatlari, mulk va ishonchnoma bilan bog'liq huquqiy ehtiyojlar notariat hamda FHDYo xizmatlariga talabni kuchaytirgan.

Kalit so'zlar

notariat, FHDYo, hujjatlashtirish, fuqarolik holati dalolatnomalari, meros, nikoh, huquqiy xizmat, Surxondaryo viloyati, 2001-2016-yillar.

Kirish

2001-2016-yillar O'zbekiston adliya tizimida institutsional barqarorlashuv bosqichi bo'lib, bu davrda aholi bilan bevosita ishlaydigan xizmatlar sifat va miqyos jihatidan kengaydi. Notariat va FHDYo tizimi ana shu jarayonning eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Chunki fuqarolarning tug'ilishi, nikohi, vafoti, merosi, mulk bitimlari, ishonchnomalari va oilaviy munosabatlari aynan shu institutlar orqali rasmiy huquqiy shakl oladi.

Surxondaryo viloyatida bu tizimning ahamiyati yanada yuqori bo'lgan. Demografik o'sish, qishloq aholisi ulushi, mehnat migratsiyasi, chegaradosh hudud sharoiti, mulk va oila munosabatlarining faolligi notariat va FHDYo xizmatlarini kundalik hayotning ajralmas qismiga aylantirdi. Shu sababli mazkur yo'nalishni faqat idoraviy xizmat sifatida emas, balki ijtimoiy barqarorlik va huquqiy aniqlikni ta'minlovchi institut sifatida tahlil qilish kerak.

Asosiy qism

Notariat tizimi fuqarolar va yuridik shaxslarning huquqlari hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. 2001-2016-yillarda Surxondaryo viloyatida notarial xizmatlarga bo'lgan ehtiyojning ortishi ko'chmas mulk bitimlari, meros ishlarini rasmiylashtirish, ishonchnomalar, qarz majburiyatlari, nikoh shartnomalari va boshqa hujjatlar bilan bog'liq edi. Bu jarayonda notariusning roli oddiy tasdiqlovchi shaxs darajasidan huquqiy xavfni oldindan kamaytiruvchi institut darajasiga ko'tarildi.

FHDYo tizimi esa fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish orqali shaxsning davlat bilan huquqiy aloqasini rasmiylashtirdi. Tug'ilish, nikoh, ajrim, vafot, ism-familiya o'zgarishi kabi faktlar to'g'ri qayd etilmasa, keyingi bosqichda pasport, meros, ijtimoiy nafaqa, ta'lim, migratsiya va sud ishlari bo'yicha muammolar yuzaga keladi. Shu sababli FHDYo faoliyatining sifati fuqarolarning kundalik huquqiy xavfsizligi bilan bevosita bog'liq.

2001-2016-yillarda tizimdagi asosiy o'zgarishlardan biri xizmat madaniyatining asta-sekin fuqaroga yo'naltirilishi bo'ldi. Ilgari fuqarodan ko'p idoralarni aylanib chiqish, ma'lumotnomalarni o'zi yig'ish va bir necha marotaba murojaat qilish talab etilgan bo'lsa, keyingi yillarda hujjat aylanishini soddalashtirish va idoralararo ma'lumot almashinuviga tayyorgarlik kuchaydi. Bu jarayon hali to'liq raqamli shaklga o'tmagan bo'lsa-da, 2017-yildan keyingi davlat xizmatlari markazlari tizimi uchun institutsional poydevor yaratdi.

Surxondaryo sharoitida notariat va FHDYo xizmatlarining tumanlar kesimidagi yuklamasini alohida o'rganish kerak. Denov, Qumqo'rg'on, Jarqo'rg'on, Sho'rchi kabi aholisi ko'p tumanlarda murojaatlar hajmi yuqori bo'lishi tabiiy. Boysun, Sariosiyo, Sherobod kabi hududlarda esa masofa, transport, tog'li joylar va chekka qishloqlar xizmatga kirish imkoniyatiga ta'sir qilgan. Shu nuqtayi nazardan, notariat va FHDYo tarixini faqat normativ hujjatlar bilan emas, balki hududiy xizmat geografiyasi bilan bog'lash zarur.

Mazkur davrning muhim muammosi arxiv va ma'lumotlar bazasi masalasi edi. FHDYo qaydlari va notarial hujjatlar uzoq muddatli huquqiy ahamiyatga ega bo'lgani uchun ularning saqlanishi, indeksatsiyasi, izlab topilishi va raqamlashtirishga tayyorligi keyingi islohotlar taqdirini belgiladi. 2017-yildan keyingi E-FHDYo va E-notarius tizimlarining samaradorligi aynan 2001-2016-yillarda shakllangan hujjat madaniyatiga bog'liq bo'lgan.

Xulosa

2001-2016-yillarda Surxondaryo viloyatida notariat va FHDYo tizimi adliya organlarining aholiga eng yaqin xizmat yo'nalishi sifatida shakllandi. Bu institutlar fuqarolarning shaxsiy, oilaviy, mulkiy va meros huquqlarini rasmiylashtirish orqali huquqiy

barqarorlikni ta'minladi. Tadqiqotda ushbu mavzuni kuchaytirish uchun tumanlar kesimidagi notarial harakatlar soni, FHDYo qaydlari, arxiv holati, fuqarolar murojaatlari va xizmat ko'rsatish muddatlari bo'yicha aniq jadval kiritilishi shart. Aks holda mavzu umumiy tavsifdan nariga o'tmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholiga davlat xizmatlari ko'rsatishning milliy tizimini tubdan isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5278-son Farmoni. 2017-yil 12-dekabr. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi Davlat xizmatlari agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3430-son qarori. 2017-yil 12-dekabr. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat xizmatlari ko'rsatish infratuzilmasini takomillashtirish va aholining davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6269-son Farmoni. 2021-yil 24-iyul. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat xizmatlari ko'rsatishni soddalashtirish, byurokratik to'siqlarni qisqartirish hamda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlantirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-113-son Farmoni. 2022-yil 20-aprel. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlash hamda huquqiy xizmat ko'rsatishda adliya organlari va muassasalari faoliyati samaradorligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-89-son Farmoni. 2022-yil 17-mart. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'muriy islohotlar doirasida adliya organlari va muassasalarining mas'uliyatini yanada oshirish hamda ixcham boshqaruv tizimini shakllantirish to'g'risida"gi PF-80-son Farmoni. 2024-yil 24-may. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Nikoh, oila va fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish to'g'risida"gi 550-son qarori. 2023-yil 20-oktabr. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

8. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirining "Fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlarida ish yuritish tartibi to'g'risidagi yo'riqnomani tasdiqlash haqida"gi buyrug'i. 2013-yil 31-dekabr, 2547-son. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

9. Davlat notarial idoralarida jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlarini navbatma-navbat qayd etish tartibi to'g'risidagi nizom. 2014-yil 30-dekabr, 2646-son. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

10. Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi. Viloyatimizning doimiy aholisi soni. 2025-yil 1-yanvar holati bo'yicha ma'lumot. 2025-yil 22-yanvar.

11. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy portali. Davlat xizmatlari markazlari haqida ma'lumotlar. Gov.uz/adliya.

12. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. - Toshkent: Adolat, 2018.

